

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Kulturmiljöenheten
Lisa Ragnarsson
0501-60 54 09

Bilaga 3
2008-02-19

Diarienummer
435-40668-2005

Sida
1(27)

Skötselplan för Kulturreservatet Åsnebyn Holms socken, Melleruds kommun

Innehållsförteckning

1. SYFTE.....	3
2. BESKRIVNING AV OMRÅDET.....	3
2.1 ADMINISTRATIVA DATA	3
2.2 LÄGE, NATURGEOGRAFI OCH LANDSKAPSBILD.....	4
2.3 KORT HISTORIK	4
2.4 FORNLÄMNINGSMILJÖN	5
2.5 HISTORISK MARKANVÄNDNING.....	6
2.6 NATURVÄRDEN	8
2.7 BEBYGGELSE OCH ANLÄGGNINGAR.....	9
3. SKÖTSEL AV MARKOMRÅDEN	9
3.1 BAKGRUND	9
3.2 ÖVERGRIPANDE MÅL OCH SKÖTSEL AV RESERVATET	10
3.3 BESKRIVNING AV SKÖTSELOMRÅDEN.....	12
3.4 SAMMANFATTNING AV FÖRESLAGEN SKÖTSEL.....	23
4. FRILUFTSLIV OCH PRAKTISKA ARRANGEMANG	24
4.1 ÖVERGRIPANDE MÅL.....	24
4.2 INFORMATION OCH ANLÄGGNINGAR	24
5. GRÄNSMARKERING	24
6. DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING	25
6.1 DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING	25
6.2 SKÖTSELPLANENS REVIDERING	25
7. KÄLLFÖRTECKNING	26

BILAGOR

Bilaga 3.1 Skötselplanekarta skala 1:5000

Bilaga 3.2 Byggnadsvårdsplan

Omslagsbild: Utsikt över sjön Lille Kolungen. Foto: Christina Milén Jacobsson, Hushållningssällskapet Väst.

1. Syfte

- Bevara ett värdefullt kulturpräglat landskap, som utgörs av en typisk dalsländsk bondgård med ett landskap präglat av 1800-tal och det tidiga 1900-talet.
- Förmedla en förståelse för gårdens utveckling i ett historiskt sammanhang där kulturlandskapet skall vara en källa till kunskap, inspiration och friluftsliv.
- Bruka gården på ett sätt som var traditionellt i trakten under mitten av 1900-talet och därigenom ge möjlighet till pedagogisk verksamhet.
- Gynna den biologiska mångfalden.

Syftet skall tryggas genom att:

- Området skyddas från exploatering.
- Den historiska markanvändningen med åkerbruk, slätter och bete är vägledande för skötseln av kulturreseptatet.
- Gårdens bebyggelse bevaras och kulturhistoriska lämningar eller andra spår av ett äldre odlingslandskap bevaras och tydliggörs.
- Information och pedagogisk verksamhet bedrivs.
- Skyddsvärda växt- och djurarter knutna till det historiska odlingslandskapet ges förutsättningar att överleva i livskraftiga populationer.

2. Beskrivning av området

2.1 Administrativa data

Skyddsform:	Kulturreseptat
Reservatsförvaltare:	Länsstyrelsen Västra Götalands län
Namn:	Kulturreseptatet Åsnebyn
Kommun:	Mellerud
Socken:	Holm
Kartor	Topografisk karta: 9cSV Fastighetskarta: 8D5E
Gräns:	Se bilaga 1
Fastigheter:	Åsnebyn 1:11
Ägare:	Hushållningssällskapet Väst, Box 17, Vänersborg
Brukare/arrendator:	Olle Pettersson, Gunnarsnäs Berg 1, Mellerud
Areal:	Totalt: ca 41 hektar
Markslag:	Åker ca 15 hektar

Äng ca 9 hektar
Skog ca 15 hektar
Vatten ca 0,85 hektar
Bebyggelse och tomt ca 1,15 h

2.2 *Läge, naturgeografi och landskapsbild*

Åsnebyn ligger i den nordvästra delen av Dalslands slättbygder, i den västligaste delen av Holms socken. Området som breder ut sig runt sjöarna Kolungen och Lille Kolungen präglas av en fullåkersbygd omväxlande med skogbevuxna lägre höjdparter. I väster reser sig Kroppefjälls östsluttning med Dals-Rostocks tätortsbebyggelse. Åsnebyn 1:11, som ligger invid stranden av sjön Lille Kolungen, är endast något kuperad med en slänt i väster ner mot sjön. Öster om inägomarken sträcker sig en låg bergrygg i nord-sydlig riktning. Högsta höjden över havet är 75 m och den lägsta är 60 m. Området ligger därmed som helhet under den högsta kustlinjen.

Berggrunden består av Åmål-Kroppefjällsgraniter. Jordarten är svart- och lermylla på lerbotten eller för att citera lantmätaren Beckeman 1764: "Åkren består af merendels god lera och lermylla något mera femaktig (sandig) å somliga ställen...".

2.3 *Kort historik*

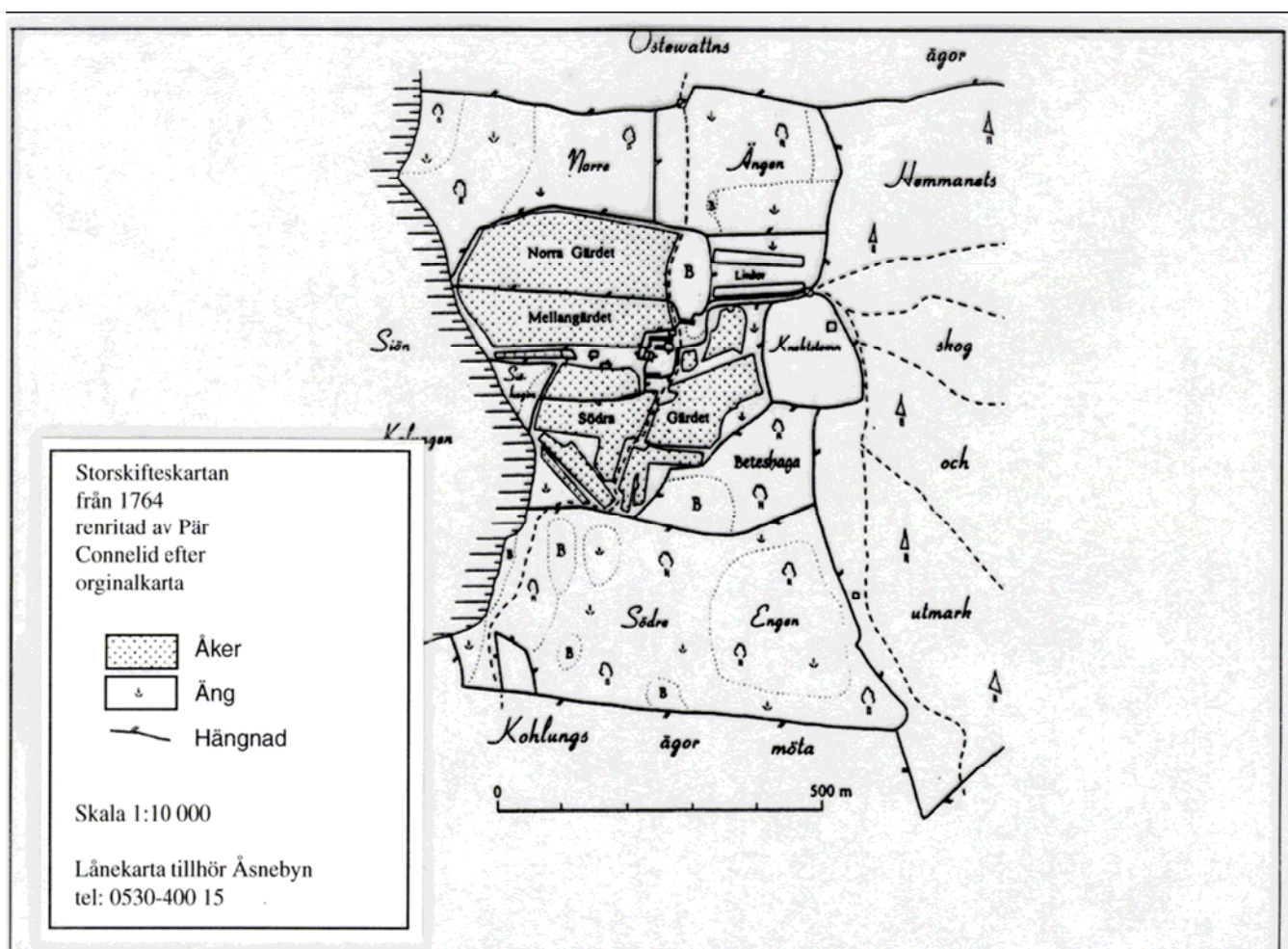
Åsnebyn omnämns första gången i skrift i ett dokument daterat 20 juli 1380. I detta intygar en Torgrim Fågel att han avhänder sig godsens Åsnebyn i Holms socken och Kålungen i Örs socken till Jon Martinsson, som ersättning för två hingstar som han stulit från Jon. Denne Jon Martinsson, skriven på gården Sörum i Norge, tycks målmedvetet har samlat på sig gårdar runt om i Sverige.

I den äldsta jordeboken från 1540-talet upptas Åsnebyn som ett helt skattehemman. Enligt längden över Holms sockens hjonelag består hemmanet i två gårdar 1613. Ägare var en Lars med familj och en änka Marit. Den senares gård försvinner därefter och 1642 upptas bara en gård. Under 1700-talets första hälft blir det tre gårdar i hemmanet.

År 1729 påbörjades kartläggning och delning av utmarken till Åsnebyn och flera kringliggande hemman i Holm. År 1736 erhöll sedan varje hemman sin enskilda ägolott i utmarken. Skiftet är ett tidigt exempel på skifte av skogsmark och antyder en oreda i ägandet som troligen går tillbaka på förhållandena efter den senmedeltida agrarkrisen. Skiftet visar också på den stora betydelse utmarken hade, inte minst som betesmark.

Byn bestod på 1760-talet av tre lika stora gårdar, mellan vilka storskifte ägde rum 1764. Åren 1792-93 genomfördes också storskifte på utmarken där ett av syftena var att "förrätta laga utbrytning å 1/3 af inägorne till nämnde hemman". Det rör sig här om den del av Åsnebyn som idag motsvarar fastigheten 1:11 och som sedan inte genomförde något mer skifte, de två

andra enheterna i byn genomgick enskifte 1824-25. Kartöverlägget nedan visar en sammanslagning av de båda storskiftena (figur 1).

Figur 1

Ekonomiska kartan från 1890-talet upptar sex bebyggda brukningsdelar.

År 1993 donerade dåvarande ägaren Olof Olle Andersson (1906-1993) gården till Hushållningssällskapet i Norra Älvsborg. Olles far Enock och mor Anna hade kommit från Tisselskog till Åsnebyn som arrendatorer 1888.

2.4 Fornlämningsmiljön

På fastigheten finns tre registrerade fornlämningar (RAÄ 31:1, 31:2 och 32:1) och en fornlämningsliknande lämning (RAÄ 102:1), vilken troligen är ett odlingsröse. De är alla belägna i södra delen av fastigheten.

RAÄ 31:1 och 31:2 utgörs av två stensättningar och 32:1 är ett gravfält som innehåller ett par stensättningar och tre domarringar.

Stensättningar förekommer rikligt i hela Dalsland och brukar dateras till yngre bronsålder – äldre järnålder (cirka 1000 f. Kr – 500 e. Kr). Gravarnas placering är typisk, intill en sjö med goda möjligheter till vid exponering åt flera håll. Det är troligt att dessa stensättningar är från äldre järnålder, 500 f. Kr – 400 e. Kr. Även domarringarna som förekommer i Åsnebyn dateras till äldre järnålder.

Utöver dessa fornlämningar kunde man år 2000 i den ”Södra ängen” identifiera ett område med ett tiotal tegplöjda parceller (5 –7 meter breda), vilka avgränsas i norr och söder av diken. På 1700-talskartan sammanfaller detta område med ett särhågnad parti i ängen.

2.5 Historisk markanvändning

Storskifteskartan från 1764 är den äldsta som berör inägomarken. Utmarken i öster hade emellertid genom delning kommit i byns enskilda ägo redan 1763. Detta skogsskifte genomfördes anmärkningsvärt tidigt och är värt att notera. Som framgår av kartbilden intog bebyggelsen ett centralt läge på inägorna men stod via en ganska lång fägata i förbindelse med utmarken. Fäгатans sträckning sammanfaller med dagens körväg in till gårdarna.

Åkermarken var uppdelad på tre gården, vilket med största sannolikhet betyder att tresäde tillämpades. Detta odlingssystem innebar att två gården besåddes årligen medan det tredje vilade. Trädesperioderna förde med sig något lägre krav på gödseltillförsel och var också lämpligare ur arbetssynpunkt än det krävande ensädet. Dessutom lät sig tresädet bättre förenas med höstsådd råg. Lantmätare Beckeman skriver att åkern ”...besås med Rog, Hvete, Korn, Hafre och Erter och brukas med Ploge”. Plogen var under 1700-talet ganska allmänt använd i Dalsland, till skillnad mot många andra delar av länet, där årdret dominerade långt in på 1800-talet.

Dalsland utgör något av en provkarta på de odlingssystem som tillämpades i landet före den agrara revolutionen. Här förekom ensäde, tvåsäde, tresäde och fyrsäde men även det mera ovanliga femsädet och sexsädet. Vanligtvis hade man ett gårdssystem som var anpassat till trädesrytmen. Undersökningar har visat att odlingssystemen kunde variera avsevärt både i tid och rum. För Åsnebyns del låter 1764 års karta oss ana att övergången till tresädesrytmen skett relativt kort före karteringstillfället. Mellersta åkergårdets hägnadsdragning mot norra respektive södra gårdet ger ett tydligt intryck av att vara applicerad på tidigare sammanhängande större åkerytor. Vi kan hypotetiskt anta att tresädet här ersatt ett äldre ensäde där all åker var belägen inom ett och samma gårde.

Större delen av resterande ytor på inägorna utgjordes på 1700-talet av slåtterytter. Endast i öster fanns en inhägnad betesmark. Längre österut, på utmarken, låg en större särhågnad beteshage benämnd ”Hökeruds haga”. Hökerud var namnet på gården omedelbart öster därom. Den s.k. ”Sjöhagen”, belägen närmast sjön i mellersta delen av inägomarken, användes i första hand som slåttermark.

Av kartan framgår att ängsmarken var uppdelad på tre gårdar, två i norr och ett i söder. Slåttermark fanns också mellan odlingsytorna i åkergårdarna. Däremot var det bara den särhågnade ängsmarken som var trädbevuxen. I åkergårdarna var det helt trädöst. Kartan avslöjar att träden inte var jämnt fördelade i ängen. Lantmätaren har på flera ställen markerat träden i små klungor, vilket tyder på att trädvegetationen var tätare i vissa terrängavsnitt. Kvaliteten på slåtterytorna varierade och såväl hårdvalls- som sidvallsäng förekom. Här och var fanns mindre, bergiga ("oduglige") impediment som inte avkastade något.

Anledningen till att slåtterytorna på 1700-talet var noggrant avhågnade mot övrig mark hänger samman med att de tidvis utnyttjades som betesmark. Genom att hålla särskilda ängsgårdar kunde man låta djuren beta efter det att höskörden bärgats, medan säden fortfarande växte i åkergårdarna.

Ett bebyggelsehistoriskt intressant fenomen utgörs av den avgärdade äng som Åsnebyn ägde 600 meter söderut. Denna utäng bestod av ett cirka 800 meter långt och 150 meter brett markstycke benämnt Ödegården. Området var beläget omedelbart söder om granngården Kolungen. Det tillhör än idag Åsnebyn men är till största delen uppodlat. Lantmätaren ger följande upplysningar rörande utängen; "Den på chartan befintliga Engen Ödegården, eller som den samma i gamla skrifter kallas Lägertegen, är väl öfver andra Bya ägor in uti Öhrs socken belägen, men är mot många försök wid Gården befastad vorden, såsom dess tillydande ägendom".

Det är oklart när och varför den ödeläggelse som namnet indikerar har inträffat, om det skett överhuvudtaget. Vi vet dock från annat håll att Dalsland drabbades hårt av den senmedeltida agrarkrisen, med digerdöden som utlösande faktor. Uppgiften är således intressant och att den utgör ett av de mer konkreta beläppen på tidig ödeläggelse i området. Möjligen indikerar ovan nämnda Hökeruds hage också en ödelagd enhet.

Utvecklingen under 1800- och 1900-talet i Åsnebyn har framför allt inneburit en kraftig utvidgning av åkermarken. I norra delen av byn har hela den gamla "Norre ängen" uppodlats. Hela detta avsnitt utgörs i dag av stora sammanhängande åkerytor utan spår av äldre bruksformer.

I söder har också åkermarken expanderat, främst på ängens bekostnad. I de äldre åkergårdarna har en del impediment försvunnit eller krympt samman. Förändringarna har dock i dessa avsnitt inte varit särskilt stora. I sydöst har ungefär hälften av det som på 1700-talet utgjorde "Södre ängen" omvandlats till åker. Uppodlingen har sannolikt skett under 1800-talets andra hälft och omfattat den fuktigare delen av ängsmarken. Området innehåller emellertid, till skillnad från den nytillkomna åkermarken i norra delen av byn, flera välbevarade äldre formelement. Åkermarken längst i sydöst rymmer bl.a. ca 1500 meter öppna diken.

För Åsnebyns del kan man säga att helheten i landskapet hör det tidiga 1900-talet till. Kring 1930- och 40-talen fanns på Åsnebyn ett modernt lantbruk som låg helt i tiden. Sedan dess har mycket få förändringar genomförts och någon ytterligare modernisering har det egentligen inte varit tal om. Landskapet har bitvis lagts för fäbot och en tilltagande igenväxning kan noteras, sammantaget är det fortfarande det tidiga 1900-talet som är den tongivande på gården.

2.6 Naturvärden

Åsnebyn uppvisar många olika hävdade naturtyper. På gården finns såväl öppen hagmark, ekhage som strandäng. Området med sin närhet till sjön är betydelsefullt för fågellivet och ett drygt hundratal olika arter har noterats i området kring Åsnebyn, varav ett 20-tal rödlistade. Ett stort antal holkar för olika arter har placerats ut på fastigheten. Där har även flera arter fladdermöss noterats, bland annat trollfladdermusen (rödlistad art) vars fynd i Åsnebyn är långt från tidigare kända lokaler.

I *Södra ängen* finns ett flertal grova ekar samt flora som påminner om att området tidigare varit ängsmark, t.ex. stagg, slåttergubbe och svinrot. På de grövsta ekarna hittar man rikligt av knappåslavar och även den rätt ovanliga arten gul porlav. I den tätare delen av *Södra ängen* är medelantal arter/ruta; 12,7. Den öppna delen av *Södra ängen* hyser den artrikaste floran. Marken är uppmärksam i Ängar och hagar i Vänersborgs, Melleruds och Åmåls kommuner 1996. Vegetationen är omväxlande och mosaikartad med flera olika vegetationstyper. Största delen av området är helt ogödslat, vilket bl.a. syns i den stora mängden stagg som dominerar vissa ytor. Floran i övrigt är nog allra artrikast invid stenar och block där det finns gott om bl.a. revfibbla. Av övriga hävdgynnade arter som förekommer märks nattviol, gråfibbla, ängsvädd, ängshavre, mandelblomma, harstarr och blåsuga. Att området en gång utnyttjats som slåttermark indikeras av det ganska stora beståndet av Jungfru Marie nycklar som växer i en liten fuktig sänka i områdets västra del. Medelantal arter/ruta; 17.

Utmed sjön finns en mycket välhävdad strandäng där den för strandängar typiska vegetationszoneringen är mycket tydlig. Eftersom stängslet på vissa ställen tillåter korna att beta ut i vattnet syns det väl hur betesbegärliga späda skott av bladvass kan vara. I den betade strandzonen finns en rik vegetation av olika flytbladsväxter, bl.a. den rätt ovanliga arten hästsvans. Den breda zonen med öppet vatten innanför bladvassarna ger goda förutsättningar för ett myllrande insekts- och grodliv. Insekterna och vattenväxterna ger i sin tur föda för många fåglar. Innanför denna "blåa bård" finns en gles och lågvuxen vegetation av framför allt olika arter gräs och halvgräs. Här återfinns också en av de välhävdade strandängarnas karaktärsarter; kärrsälting.

Mot utmarksmuren i öster finns en bred ren som bär spår av tidigare slåtter i form av rikliga bestånd med ängsskallra samt förekomst av jungfrulin.

2.7 Bebyggelse och anläggningar

Boningshuset uppfördes vid 1830-talets mitt och är en parstuga i två fulla våningar. Övriga hus på mangården är ett magasin och en mangel- och redskapsbod med underliggande källare, vilka är placerade som flyglar till boningshuset. Till fägården hör ett vagnslider/redskapsbod med höns hus från 1900-talets förra hälft, en höghusladugård med nuvarande utseende från 1952-53 med plats för 14 kor, en fristående enkelloge samt ett gödsel- och grishus. Något avsides placerade ligger en smedja samt en lillstuga. I beteshagen ligger ett redskapsskjul och vid infarten till gården finns ett dubbelgarage.

Bebyggelsens nuvarande placering är sekundär och härrör från den avsöndring av fastigheten som gjordes i samband med storskiftet på 1790-talet, varefter utflyttning från den gamla bytomten skedde. Den nuvarande bebyggelsens utformning och inbördes placering, med åtskild man- och fägård som ligger i vinkel med varandra, gör Åsnebyn till ett representativt exempel på den västsvenska gården, som den kom att gestalta sig efter de stora skiftesreformerna.

Mangården med avseende på material, byggnadsteknik och gestaltning utgör en god representant för byggnadstraditionen på större bondgårdar i Dalsland, som den kom att utformas under den högkonjunktur landskapet upplevde under 1800-talet. Ekonomibyggnaderna har tillkommit under 1800-talets andra hälft och 1900-talet och åskådliggör tydligt jordbrukets förutsättningar under denna period, från havreodling under 1800-talet till ett mer animalieinriktat familj jordbruk under 1900-talet.

3. Skötsel av markområden

3.1 Bakgrund

Gården utgör en ovanligt *välbevarad äldre agrar miljö*. Den naturgeografiskt varierade miljön och användningen av ålderdomliga brukningsmetoder långt in i senare tid har inneburit att flertalet av det äldre odlingslandskapets biotoper och formelement har bevarats. Området har i ytterst begränsad omfattning berörts av de senaste årtiondenas strukturella omvandling inom jordbruket. De förändringar i brukningsmetoder och ägoförhållanden som skett på Åsnebyn har heller inte inneburit att äldre strukturer i landskapet raderats ut.

En jämförelse mellan äldre kartor över området och dagens moderna karta ger också vid handen att fastighetsgränserna i stort sett förblivit intakta fram till våra dagar. Just kombinationen av flera rumsligt sett opåverkade miljöer, där välavvägda restaureringsåtgärder kan återskapa stora delar av det tidigare biologiska innehållet, och den rika förekomsten av relikta (och fossila) formelement ger området stora pedagogiska kvaliteter.

3.2 Övergripande mål och skötsel av reservatet

Den historiska markanvändningen skall vara vägledande för skötseln. Den helhet som präglas av 1800- och det tidiga 1900-talets jordbruk skall bevaras samtidigt som kulturhistoriska lämningar, spår och strukturer från ett äldre odlingslandskap skall tydliggöras genom skötsel och restaureringsåtgärder. Åsnebyn skall förmedla odlingslandskapets historiska dimension – man skall kunna ”läsa landskapet” och dess olika skikt.

Fornlämningar och andra kulturhistoriska lämningar

Kulturhistoriska lämningar i form av t.ex. öppna diken och stenmurar skall bibehålla den funktion de en gång haft och skötas därefter. Kulturhistoriska lämningar som förlorat sin tidigare funktion och fornlämningar skall vårdas på ett sådant sätt att de är väl synliga i landskapet. Igenväxningsvegetation tas bort och stenar som ramlat ner från stenmurarna skall läggas tillbaka. Med igenväxningsvegetation menas sådan vegetation som kunnat etablera sig på grund av bristande hävd. Vissa träd och buskar (främst bärande) som traditionellt har lämnats kvar intill kulturhistoriska lämningar ska inte tas bort. Alla åtgärder skall utföras med försiktighet så att lämningarna inte skadas eller förändras.

Åkermark

Merparten av gårdens åkermark skall brukas som åker eller vall med bevarande av äldre former, öppna diken o. dyl. Åkrarna bör odlas som åker och vall i växtföljd och därmed ge en bild av åkerbruket under 1800-talets senare och 1900-talets förra hälft. Odling skall ske med traditionella åkergrödor, ej t.ex. salix eller julgran. På några ställen skall åkern skötas som permanent vall beroende på att marken innehåller äldre fältformer som är intressanta att bevara. Åkermarken hålls då öppen via betesdrift som får ske under vegetationssäsong från april till oktober. Avsnitt som djuren ratat bör putsas efter betessäsongen.

Diken skall hållas fria från sly och igenväxningsvegetation. Enstaka träd och buskar kan dock växa i dikeskanten. Vid dikesrensning får diket ej breddas eller grävas djupare än till den gamla dikesbotten. Rensmassorna kan spridas på åkermarken. Övriga diken skall vårdas och hållas synliga. Löv, skräp och grenar som fallit ner i diken skall årligen rensas bort.

Skötselmetoder skall om möjligt följa äldre tiders hävd och brukningstraditioner och kan då utnyttjas i pedagogiskt hänseende. För att pedagogiskt åskådliggöra dessa äldre brukningsmetoder kan häst användas istället för traktor i jordbruket samt istället för skogsmaskiner i skogen. Kemiska bekämpningsmedel och gödselmedel skall inte användas.

Äng

För att tydliggöra markslag och skötselmetoder bör vissa partier också skötas som slåtteräng. Det kan antingen ske i anslutning till lillstugan eller i en

del av *Södra ängen*. Slåtter av ängsmarken skall alltid ske med skärande redskap, lie eller slåtterbalk. Slåtter skall under ett normalår utföras mellan den 15:e juli och den 30:e augusti, av såväl kulturhistoriska som biologiska skäl. Ängsmarken skall där så är möjligt *efterbetas*.

Naturbetesmark

Beteshagen och *Södra ängen* skall skötas som naturbetesmark. De rester av en slåtter- och betesmarksflora som ännu finns kvar i form av bl.a. slåttergubbe, nattviol och ängsvädd skall ha möjlighet att sprida sig. Restaure-ringsåtgärder i form av gallring och röjning skall genomföras i omgångar. Gallring och röjning genomförs i första hand genom att utvidga befintliga gläntor. Betesdjur skall vara nötkreatur, får eller häst. Betesdrift skall ske under hela eller delar av vegetationssäsongen från april till oktober.

Skog

Skogen på utmarken och vissa lövskogspartier skall skötas enligt den skogsbruksplan som finns framtagen för gården. Om möjligt kan häst istället för skogsmaskiner användas i skogsbruket.

Hägnader

Utformningen av hägnaderna på gården kan tillåtas variera beroende på ambitionsnivå och pedagogisk ansats. Utmed framfartsvägen/fägatan bör en trädgårdesgård uppföras. Det ger ett välkomnande intryck och en mental förberedelse för reservatet. Beteshagen och del av trädgården är delvis hägnad med trädgårdesgård. Dessa kompletteras och ses över. Vid en hög ambitionsnivå är den gamla fastighetsgränsen i nordväst samt gränsen mellan *Södra ängen* och Södra åkergärdet också lämpliga att hägna med trädgårdesgård. I övrigt kan taggtråd liksom elstängsel användas på det sätt som hittills skett.

Hamling

Hamling av träd ingår i skötseln, främst vid lillstugan där hamlade träd finns. Nyhamling kan göras i *Södra ängen*. Det innebär att relativt unga ädellövträd topphuggs ca 2–3 meter över marken. Därefter kapas de grenar som växer ut, minst vart 7:e år.

En viktig aspekt i detta sammanhang är att noggrant inventera äldre hamlade träd på eller i direkt anslutning till den gamla inägomarken. Vidare bör lämpliga träd väljas ut, där hamling kan påbörjas.

Bebyggelse

Bebyggelsen skall underhållas med traditionella material och metoder i enlighet med upprättad vårdplan.

3.3 Beskrivning av skötselområden

Gårdens marker har delats in i 11 skötselområden samt ett antal delområden. Gränserna för de olika områdena framgår av bilaga 3.1.

Skötselområde 1 – Gårdstomter, byggnader och trädgård

Bebyggelsen på Åsnebyn 1:11 är relativt omfattande och speglar såväl byggnadstradition som olika funktioner och tidsperioder. Merparten av husen ligger framme på gårdstomten med tillhörande trädgård. Något avsides återfinns smedja, lillstuga samt ett redskapsskjul.

Delområde 1a - Gårdstomt och byggnader

Beskrivning

Bebyggelsens nuvarande placering är sekundär och härrör från den avsöndring av fastigheten som gjordes i samband med storskiftet på 1790-talet varefter utflyttning från den gamla bytomten skedde. Marken anges som obebyggt impediment på 1764 års karta. På 1824 års karta syns två byggnader på den nya tomten. Det nuvarande boningshuset uppfördes vid 1830-talets mitt och är en parstuga i två fulla våningar. Övriga hus på mangården är ett magasin och en mangel- och redskapsbod med underliggande källare, vilka är placerade som flyglar till boningshuset. Till fägården hör ett vagnslider/redskapsbod med hönsbarn från 1900-talets första hälft, en höghusladugård med nuvarande utseende från 1952-53 med plats för 14 kor, en fristående enkelloge samt ett gödsel- och grishus. Ladugårdsplanen är grusad. På ladugårdens norra gavel sitter en informationsskylt och planen framför den används som parkering.

Mangården är tydligt skild från fägården med en terrassmur av gråsten och skiffer. Denna gräns var tidigare ytterligare accentuerad genom ett staket. Två stora lindar, vårdträd, växer invid muren. Gårdsplanen är grusad. Trädgården är relativt enkel med klippta gräsmattor, trädgårdsland, vinbärsbuskar samt några mindre rabatter. Där finns nio äppelträd, ett päronträd, två klabbär samt två nya äppelträd. Buskskiktet består av bl.a. snöbär, spirea och syren, typiska sorter i en bondgårdsträdgård under sent 1800- och tidigt 1900-tal. Runt ytterkanterna växer lind, lönn och ask.

Kvalitetsmål

Byggnaderna är väl underhållna på ett kulturhistoriskt godtagbart sätt och enligt vårdplanen. Ekonomibyggnaderna används för gårdens skötsel. Bostadshuset används av Hushållningssällskapet vid arrangemang och utbildningar och/eller hyrs ut för t.ex. kulturturistiskt semesterboende. Staket och grindstolpar är väl underhållna och bidrar till den tydliga gränsen mellan man- och fägård. Trädgården är välskött och har ett traditionellt växtmaterial, med bärande träd och buskar.

En entréskylt vid ladugårdsväggen hälsar välkommen och informerar om reservatet. En enkel bänk finns att sitta på i anslutning till skylten. Parkeringen fungerar.

Skötsel mål

Byggnaderna har underhållits enligt vårdplan. Gräsmattan har klippts kontinuerligt. Trädgårdens bärande buskar och träd har beskurets årligen. Staket och grindstolpar har underhållits och setts över årligen.

Restaurering

Staket och grindstolpar rekonstrueras utifrån äldre foto och monteras.

Delområde 1b - Smedja/brygghus och "lillstuga" med tillhörande mark

Beskrivning

Delområde 1b innefattar den något avsides belägna gårdsbebyggelsen bestående av en smedja/brygghus och en lillstuga. Brygghuset har också fungerat som "badrum". Båda byggnaderna finns upptagna på 1890-talets ekonomiska karta men exakt ålder är okänd. Bakom smedjan ligger en branddamm och en brunn täckt av en stenhäll med infällt trälock. Själva området ingick i äldre tid i *Södra gårdet* och upptas som slåttermark på 1764 års karta. Bakom bebyggelsen finns ett flertal lönnar och lindar som bär spår av beskärning, troligen för lövtäkt. Dessa har återhamlats under 1990-talet. Invid smedjan står en stor lönn som bär spår av beskärning och bakom den en kastanj. En syrenberså och gammaldags dubbla påskliljor hör också till miljön kring lillstugan. Marken framför byggnaderna utgörs av gräsytor. Det bakomliggande området ingår delvis i beteshagen. En brukningsväg löper förbi lillstugan mot skogen.

Kvalitetsmål

Byggnaderna är väl underhållna och smedjan fungerar. (Se särskild vårdplan). Dammens koppling till smedjan är tydlig och den har en öppen vattenyta och är väl synlig. I anslutning till byggnaderna växer syren och andra trädgårdsbuskar. En enkel bänk finns framför stugväggen alt. vid smedjan. Området bakom är beteshage/slåtteräng med hamlade träd.

Skötsel mål

Byggnaderna har underhållits enligt vårdplan. Branddammen har vid behov rensats. Träden har hamlat minst vart sjunde år. Området har årligen hållits fritt från igenväxningsvegetation. Hamlade träd, trädgårdsbuskar och syrener har sparats. Baksidan ingår i beteshagen (omr. 7) och har årligen betats. Framsidan och framfartsväg har klippts med gräsklippare.

Skötselområde 2 - Åkermark

Åkermark söder och sydväst om bebyggelsen. Merparten utgör gamla, centrala åkrar som brukades redan i 1700-talets Åsnebyn. Genom området löper en brukningsväg/fägata, från gårdscentrum söder ut mot *Södra ängen*. Den har diken på båda sidor och i stort sett samma sträckning som 1764. En yngre väg viker av mot beteshagen.

Delområde 2a – Åkermarken bakom ladugården

Beskrivning

Åkermark som på 1764 års karta ingick i *Södra gårdet* och som fortfarande har kvar sin ursprungliga form. Diket i norr (nuv. fastighetsgräns) markerar än idag den gamla gärdesgränsen mot *Mellangärdet*. Väldefinierade gärdesgränser av det här slaget är ovanliga. Visserligen är åldern på själva diket osäker men kopplingen till det äldre landskapselementet är otvetydig. Diket bör rensas kontinuerligt och får inte läggas igen. Den södra begränsningen utgörs av ett mycket djupt dike, vilket ansluter till ett impediment (redovisat på 1764 års karta). I likhet med gärdesgränsen ovan bör diket bevaras så att huvuddragen i den äldre åkerparcellens form kan identifieras.

Kvalitetsmål

Åkern är brukad i växtföljd. Dikena är väl synliga. Enstaka träd står i kanterna. Den gamla gärdesgränsen i norr är förtydligad med en trögärdesgård.

Skötsel mål

Åkerbruk. Diken har rensats vid behov och igenväxningsvegetation har årligen avlägsnats. Träd utmed kanterna har beskurits så rotsystemen inte inkräktar på åkermarken.

Delområde 2b – Åkermark med tegplöjda parceller

Beskrivning

Åkermark som på 1764 års karta ingick i *Södra gårdet*. Åkern har inte varit plöjd på många år, troligen inte sedan 1900-talets förra hälft, och har tydliga spår efter tegplöjning bevarade. Parceller och diken stämmer här till viss del med kartan från 1764. Utmed åkerns östra sida löper från gårdscentrum en brukningsväg söder ut mot *Södra ängen*. Den har diken på båda sidor och i stort sett samma sträckning som 1764.

Kvalitetsmål

Åkern är väl avbetad och äldre spår av tegplöjda parceller är tydliga. Diken är rensade och väl fungerande. Brukningsvägen är väl fungerande och diken är fria från igenväxning. Hamlade träd i områdets södra del finns kvar.

Skötsel mål

Åkermarken har årligen hållits öppen via betesdrift som skett under vegetationssäsong från april till oktober. Under säsongen november till mars har inga hästar eller andra betesdjur vistats i delområdet. Avsnitt som djuren ratat har putsats efter betessäsongen. Betetrycket har varit så hårt att en tät grässvål uppstått utan att marken har överbetats.

Diken har rensats vid behov och igenväxningsvegetation har årligen avlägsnats.

Delområde 2c – Åkermark söder om gårdstomten

Beskrivning

Marken ingick i *Södra gårdet* som åker på 1764 års karta. Under hushållningssällskapets tid har marken slagits, delvis i samband med årliga slåttergillen, delvis med traktor för att kunna utnyttjas som parkering vid större arrangemang. Höet har torkats på hässjor.

Kvalitetsmål

Åkern är brukad i växtföljd. Delområdet kan vid behov utnyttjas för parkeringsändamål. Ytan används i pedagogiskt syfte genom att torkning av hö sker på hässjor.

Skötselmål

Åkerbruk alternativt årlig slåtter med skärande redskap har utförts. Efter slåttern har höet torkat på hässjor.

Delområde 2d – Åkermark med åkerholme

Beskrivning

Åkermark som i norra delen ingick i *Södra gårdet* på 1764 års karta och i södra delen är en uppodlad del av *Södra ängen*. I norra delen finns en mindre åkerholme (den enda på gården).

Kvalitetsmål

Åkern är brukad i växtföljd.

Skötselmål

Åkerbruk har utförts årligen. Diken har rensats vid behov och igenväxningsvegetation har årligen avlägsnats. Åkerholmen har årligen hållits fri från igenväxningsvegetation.

Skötselområde 3 - ”Södra ängen” Betesmark och slåtteräng

Hagmark som utgör ca hälften av den gamla *Södra ängen*. Östra hälften av den f.d. ängsmarken blev uppodlad under 1800-talet (se omr. 6).

Delområde 3a – öppen naturbetesmark

Beskrivning

Delområdet är den mest öppna delen av *Södra ängen* och det område som ger den bästa bilden av hur marken kan ha sett ut när slåtter bedrevs. Här finns bevarad slåtterängsflora med bl.a. ängsvädd, backtimjan, gökärt och rikligt med stagg. I den västra delen växer jungfru Marie nycklar. Mitt i området finns en mindre ”hagmarksek” med ett spärrgrenigt växtsätt.

Kvalitetsmål

Området är naturbetesmark och ingår i samma fålla som 3b-3e, alternativt används området som slåtteräng. Den slåtter- och betesgynnade floran finns i livskraftiga populationer. Betesmarken rymmer inte fler djur än vad marken har möjlighet att ge bete.

Skötselmål

Bete av naturbetesmarken alternativt slåtter har utförts årligen. Betesdrift har skett under hela eller delar av vegetationssäsongen från april till oktober. Under perioden november till mars har marken inte betats. Betestrycket har varit så hårt att den täta grässvålen bibehållits men utan att marken har överbetats. Djuren har ej stödutfodrats när de betat naturbetesmarken.

Delområde 3b – trädbevuxen naturbetesmark

Beskrivning

Området är idag en trädbevuxen naturbetesmark som tidigare var kraftigt igenvuxen. Omfattande röjningar under 1990-talet och 2000-talet har öppnat upp området påtagligt. Fossila åkerytor och fornlämningar har frilagts och merparten av barrträden är borta. Området genomkorsas i västra delen av en bitvis tydlig stig som utgör fortsättningen på brukeningsvägen/fägatan. Stigen följer helt och hållet den sträckning som redovisas på 1764 års karta.

I västra delen finns två fornlämningar. Väster om stigen och i ett exponerat läge ut över sjön ligger två runda stensättningar (Raä nr 31). Cirka 100 meter längre söderut finns ett mindre gravfält (Raä nr 32), bestående av minst fem anläggningar (bl.a. tre domarringar). I södra delen av området utmed gränsen mot delområde 3c finns rester efter en trolig äldre vägsträckning. Den har stensträngsrester på båda sidor men går inte att belägga i kartmaterialet. I områdets norra del finns också en hålväg. Båda dessa är sannolikt rester av en väg/klövjestig som löpt genom området.

I norr finns ett höjddparti med berg i dagen och ett flertal grova lövträd. Den gamla gränsen mot Södra gårdet är fortfarande tydlig med rester av en trolig gropavall som är bevuxen med ett par vidkroniga ekar samt en grov björk med spår av beskärning.

I mellersta delen av område 3b finns flera mindre fossila åkerytor. Strax NO om Raä 32 återfinns en yta med 3-4 tegplöjda parceller med tydlig avgränsning. Åkerytorna utgör sannolikt resterna av s.k. lindåkrar i den gamla ängen. Lindåkrar var tillfälliga odlingsytor som upptogs i ängsförbättrande syfte. Ibland påfördes gödsel och åkrarna fick bära säd under flera år än de en till två säsonger som annars var vanligast.

Den östra delen av område b är fuktigare och tätare bevuxen med björk och al.

Kvalitetsmål

Området är en välbetad naturbetesmark och ingår i samma fälla som 3b-3e. Betestrycket skall vara så hårt att det på sikt uppstår en tät grässvål men marken får inte överbetas. Betesmarken rymmer inte fler djur än vad marken har möjlighet att ge bete. De rester av en slåtter/betesmarksflora som ännu finns kvar i form av bl. a. slåttergubbe, nattviol och ängsvädd sprider sig och finns i livskraftiga populationer. Glest ställda solitärträd finns i anslutning till impediment. De fossila åkerytorna är fria från träd och buskar

liksom i anslutning till fornlämningarna. I den östra delen finns dungar av björk men ingen gran förekommer. Utsikten över sjön är god och en bänk finns att sitta på. En trädgårdsgård hägnar av *Södra ängen* från åkermarksbetet i skötselområde 2 b och bidrar också till att tydliggöra den gamla markslagsgränsen. Området söder om Raä 31 sköts som slåtteräng. Området sårhågnas före slåttern med tillfällig hägnad mot den övriga marken.

Skötselmål

Betesdrift har årligen skett under hela eller delar av vegetationssäsongen från april till oktober. Under perioden november till mars har marken inte betats. Djuren har ej getts stödfoder när de betat naturbetesmarken. Slåtter av ängsmarken har skett med skärande redskap. Slåttern har under ett normalår utförts årligen mellan den 15:e juli och den 30:e augusti. Efter slåttern har höet räfsats samman och sedan tagits bort. Fagning av marken har skett varje vår. Marken har årligen efterbetats. Trädgårdsgården har setts över årligen och rustats upp vid behov.

Restaurering: En hägnad (trädgårdsgård) sätts upp i den gamla gränsen mot skötselområde 2b. Detta för att kunna styra betestrycket i de olika fällorna.

Restaureringsåtgärder i form av gallring och röjning skall genomföras i omgångar. Gallring och röjning genomförs i första hand genom att utvidga befintliga gläntor. Nya gläntor ska tas upp genom att såga ned träd så att kron-taket bryts och fältskiktet gynnas. Grova ädellövträd gynnas genom att yngre och äldre uppväxande träd som konkurrerar om kronutrymmet gallras bort. Lövträd med goda förutsättningar att utvecklas till spärrgreniga hagmarksträd skall sparas. Örnbäken bekämpas med röjsåg med snöre, 3-4 gånger tills den är borta.

Viss nyhamling kan göras i *Södra ängen*. Det innebär att relativt unga ädellövträd topphuggs ca 2–3 meter över marken. Därefter kapas de grenar som växer ut åter minst vart 7:e år.

En enkel bänk sätts upp i slänten ner mot sjön.

Delområde 3c – Fossil åkeryta

Beskrivning

Fossil åkeryta innehållande ett tiotal tegplöjda parceller (5-7 meter breda). Begränsningarna utgörs i norr och söder av diken. I väster löper längs den äldre vägsträckningen en terrasskant. Området sammanfaller med ett sårhågnat parti av ängen på 1700-talskartan.

Kvalitetsmål

Området är en öppen betad åkeryta som ingår i samma fälla som 3b-3e. Bestetrycket är sådant att de fossila åkerformerna framträder. Renar och diken är väl synliga.

Skötselmål

Området har årligen betats med ett sådant tryck att de fossila åkerformerna framträder (se delområde 3b).

Delområde 3d – Hässle och gammal åker

Beskrivning

Delområdet utgörs av en slänt där det växer rikligt med hassel samt ek, björk, gran, vildaplar och en stor rönn. Jungfru Marie nycklar växer i området. En liten brukningsväg leder ner till en åkerlapp som syns på 1890-talskartan. Denna är lågt belägen och sank. I norr avslutas åkern med en vall mot skötselområde 4.

Kvalitetsmål

I slänten finns ett hässle med ett glest hasselbestånd. Hela området är en betesmark som ingår i samma fålla som 3b-3e.

Skötselmål

Hasseln har föryngrats genom beskärning i knähöjd ca vart femte år. Bete har utförts (se delområde 3b).

Restaurering: Allt barr tas bort i hässlet. Enstaka ek, björk, vildaplar och rönn sparas. Grövre hassel prioriteras. Al och björk utefter åkerrenen tas bort. Sprängörten bekämpas.

Delområde 3e – Litet skogsparti

Beskrivning

Barrskogsparti som ligger som en barriär mellan betesmarken och de uppodlade delarna i område 6a. Det är luckigt och glesar ut i kanterna.

Kvalitetsmål

Området är ett betat, glest skogsparti som fungerar som skydd för betesdjuren.

Skötselmål

Skogspartiet har gallrats i kanterna. Bete har årligen utförts (se delområde 3b).

Skötselområde 4 - Strandzon med blå bård

Beskrivning

I samband med en mindre sjösänkning 1920 erhöles en strandremsa utmed sjön. Området i anslutning till denna ingick i *Södra ängen* och norra delen markeras som slättermark i Södra gårdet på 1764 års karta. Här återfinns nu en mycket välhävdd strandäng där den för strandängar typiska vegetationszoneringen är mycket tydlig. I den betade strandzonen finns en rik vegetation av olika flytbladsväxter bl.a. den rätt ovanliga arten hästsvans. Den breda zonen med öppet vatten, innanför bladvassarna ger goda förutsättningar för ett myllrande insekts- och grodliv. Insekterna och vattenväxterna

ger i sin tur föda för många fåglar. Innanför denna "blå bård" finns en gles och lågvuxen vegetation av framför allt olika arter gräs och halvgräs. Här återfinns också en av de välhävda strandängarnas karaktärsarter, kärrsälting. Förekomst av den giftiga sprängörten försvårar betesdriften.

En tvättsten som använts av gårdens kvinnor vid sköljning av tvätt i sjön ligger kvar i området.

Kvalitetsmål

Området är en öppen strandäng med tydlig blå bård. I norra delen är en tätare trädunge. Tvättstenen är väl synlig.

Skötselmål

Bete har årligen utförts. Tillfällig/permanent stängsling har skett så att bete kunnat ske ut i vattnet.

Restaurering: Den blå bården inventeras på sprängört som därefter avlägsnas så att djuren kan beta strandzonen.

Skötselområde 5: Lövskog i Södra ängen

Beskrivning

Likåldrig lövskog med barrinslag. Ingick i *Södra ängen* på 1764 års karta men har under senare decennier vuxit igen till skog. Upptas som produktiv skogsmark i skogsbruksplanen.

Kvalitetsmål

Lövskog med barrinslag.

Skötselmål

Produktion av löv och barrvirke enligt skogsbruksplanen.

Skötselområde 6a och b - Åkermark med öppna diken

Beskrivning

Uppodlad del av *Södra ängen* bestående av ett flertal långsmala (10-15 meter breda) tegar som avgränsas av tydliga diken. Det smala skiftet i norra delen av området ingick i beteshagen på 1764 års karta. Under 1800-talets havreexpansion odlades stora arealer upp till åker. Ett madåkerlandskap växte fram på många platser i Västsverige. Området utgör ett mycket välbevarat 1800- och tidigt 1900-talslandskap som väl illustrerar brukningsteknik och utseende på denna typ av åkrar. Ytor av detta slag och denna omfattning är idag relativt sällsynt förkommande. Ett stort dike löper mellan delområde a och b. Område b är delvis täckdiket. Idag odlas i huvudsak de norra delarna av området medan resten ligger i träda. En äldre brukningsväg löper från delområde 7 till utmarken. Längst i norr löper en brukningsväg ut till skogen och fortsätter till Hökeruds hage.

Kvalitetsmål

Området är brukat som åker i växtföljd. Samtliga diken är väl synliga.

Skötselmål

Området har årligen brukats som åker i växtföljd alternativt som permanent vall. Dikena har rensats vid behov och har årligen hållits fria från igenväxningsvegetation. Maskinell slåtter har skett årligen på de ytor som ej har plöjts för att hålla åkerytorna öppna och fria från igenväxning.

Skötselområde 7 - Beteshagen

Beskrivning

Området omfattar en betesmark med gles löv- och tallskog. Beteshagen upptas redan på 1764 års karta och är det enda området i 1700-talets inägomark som utnyttjas som betesmark. Ytan har med undantag för den östligaste delen kvar sin ursprungliga form. Trädsymbolerna på storskifteskartan antyder att området endast hyste enstaka träd vilket var vanligt på centralt belägen betesmark. I början av 1990-talet var marken igenvuxen till skog. Omfattande röjningsinsatser gjordes varvid merparten av all barrskog och en del löv togs bort vilket resulterade i en luckig lövskog med enstaka grova tallar. Därefter har marken stängslats och betats av får. Området genomkorsas av en yngre brukningsväg och mitt i ligger ett redskapsskjul från 1960-talet. Delar av hägnaden uppfördes som hankgårdesgård 1996. I sydvästra hörnet står området i förbindelse med skötselområde 3a via en smal remsa som används som brukningsväg.

Kvalitetsmål

Området är en öppen betesmark med gles löv- och tallskog, hägnad med trågårdesgård. Redskapsskjulet används för förvaring av redskap och till skydd för djuren.

Skötselmål

Området har årligen betats, växelvis med nöt och får. Gårdsgården har setts över årligen och vid behov reparerats.

Restaurering: Restaureringsåtgärder i form gallring och röjning genomförs i första hand genom att utvidga befintliga gläntor. Grova ädellövträd gynnas. Lövträd med goda förutsättningar att utvecklas till spärrgreniga hagmarks-träd skall sparas. Granplantor tas bort. Örnbräken bekämpas med röjsåg med snöre, 3-4 gånger per år tills den är borta. Restaurering och nyuppförande av hankgårdesgård runt om.

Skötselområde 8a och b - Åkermark norr om bebyggelsen

Beskrivning

Åkermark som i väster och norr gränsar mot vägen och i stort sett följer den gamla fäгатans sträckning. Fältet delas av ett öppet dike som sammanfaller med en bredare ren på 1764 års karta och avgränsas i öster av ett öppet dike.

Marken var åker och slåttermark i *Södra gårdet* på 1764 års karta och en hägnad löpte då utmed gränsen mot *knekts stomm* i öster. I område 8b finns en yta med tegplöjda parceller, totalt 12-15 st. med bredd mellan fyra och sex meter. Område 8b har sannolikt varit något senare i bruk (1960-talet) än de i sydväst. För detta talar en mindre tydlig välvning och frånvaron av diken. På delar av åkern odlas idag havre och vall och i västra delen finns även en damm

Kvalitetsmål

Delområde a är åker och får användas för parkeringsändamål. Även delområde b är åker. De tegplöjda parcellerna är synliga. Renar och diken är väl synliga. Den gamla fäгатan är tydliggjord med en trädgårdsgård som löper utmed hela vägen fram mot gården.

Skötsel mål

Områdena har årligen brukats som åker vilket skett med bibehållande av de tegplöjda parcellerna. Varken tegbredd eller ytornas orientering har ändrats. Dikena har rensats vid behov. Renarna har årligen hållits fria från igenväxning. Dammen har rensats vid behov. Trädgårdsgården har årligen setts över och renoverats vid behov.

Restaurering: Längs vägen har en trädgårdsgård uppförts för att illustrera fäгатans sträckning.

Skötselområde 9 - F.d. inägo gräns med slätterren och skogs bryn

Beskrivning

I området löper den gamla gränsen mellan utmark och inägomark. Utmed stora delar av denna rumsligt väldefinierade linje löper en relativt välbevarad stenmur. På inägosidan (väster om muren) har en sista rest av *Södra ängen* bevarats som en bred slätterren ner mot åkermarken. Den är idag delvis bevuxen med ek och ställvis finns ängsskallra och jungfrulin. Vid ett grindhål i muren återfinns en otydlig husgrund och straxt söder om den också några 4-6 meter breda tegplöjda parceller. Möjligen är detta rester efter den bebyggelse som syns på enskifteskartan från 1824-25, straxt utanför inägo gränsen. Möjligen kan detta vara det Åsneby torp som finns med i husförhörlängder. Längst i söder finns en aspdunge.

På utmarkssidan är terrängen bergbunden med gammal skog med tall, gran och en del löv. Död ved och enbuskar förekommer.

Kvalitetsmål

Inägo gränsen är väl synlig med bevarad stenmur fri från igenväxningsvegetation. Slätterrenen är glest bevuxen med ek. Husgrunden och tegarna är väl synliga. På utmarkssidan finns ett bryn som bildar en mjuk övergång mot utmarkens skog.

Skötselmål

Stenmuren och bebyggelselämningen har hållits fri från igenväxningsvegetation. Stenmuren har underhållits vid behov och nedfallna stenar har lagts på plats. Skogen närmast muren utgör produktiv skogsmark och föryngring har skett genom plockhuggning.

Restaurering: Utglesning av träd utmed en ca 5-10 meter bred zon på utmarkssidan av muren. Framröjning av bebyggelselämningen. Viss röjning av träd på slätterrenen. Örnbråken bekämpas med röjsåg med snöre 3-4 gånger per år tills den är borta.

Skötselområde 10 - Utmarken

Beskrivning

Större skogsområde som utgör ca hälften av den gamla utmarken som syns på 1764 års karta. Motsvarar den utmark som tilldelades gården vid storskifte på 1790-talet. Idag består området av produktiv skogsmark i olikåldriga bestånd. I anslutning till bergigare partier är skogen gles med ljung- och gräsvegetation i markskiktet. Enstaka kulturlämningar i form av stenmursrester o. dyl. förekommer.

Kvalitetsmål

Produktiv skog med ett olikåldrigt trädbestånd.

Skötselmål

Utmarken har skötts enligt skogsbruksplan. Kulturhänsyn tas i samband med plockhuggning, då det har rensats upp kring de lämningar som har berörts. I övrigt tas natur- och kulturhänsyn enligt skogsbruksplanen.

Skötselområde 11 - Åker i Hökeruds hage

Beskrivning

Åkermark som ligger i *Hökeruds hage*, en större särhägnad beteshage som redovisas på storskifteskartor och den geometriska avmätning som finns över skogsområdet öster om Åsnebyn. Det är möjligt att denna särhägnade mark indikerar att här legat en ödelagd gårdsenhet som styckats upp mellan kringliggande hemman, däribland Åsnebyn. På 1890-talet är hela området uppodlat. Öppna diken sätter tydlig prägel på området. Stenmur finns.

Kvalitetsmål

Området är åker med väl synliga diken och stenmur.

Skötselmål

Området har årligen skötts genom åkerbruk. De öppna dikena har hållits fria från igenväxningsvegetation och stenmuren är väl underhållen och årligen genomgången.

3.4 Sammanfattning av föreslagen skötsel

Nr		Mål	Restaurering	Skötsel	När
1	a	Gårdstomt med byggnader	Nytt staket	Trädgårdsskötsel byggnadsvård	2008
1	b	Byggnader med tomtmark		Trädgårdsskötsel, byggnadsvård, hamling	Årligen
2	a	Åker	Bygga av trädgårdsgård	Åkerbruk	2009
2	b	Betad åker		Bete	Årligen
2	c	Åker		Åkerbruk/vall	Årligen
2	d	Åker		Åkerbruk	Årligen
3	a	Naturbetesmark		Bete	Årligen
3	b	Naturbetesmark	Röjning/gallring	Bete/slåtter	Årligen
3	c	Fossil åkeryta		Bete	Årligen
3	d	Hässle, betad åker	Röjning/gallring	Bete	2010
3	e	Skogsdunge		Bete	Årligen
4		Strandäng	Röjning av sprängört	Bete	2008
5		Lövskog		Skogsbruk	Vid behov
6	a	Åker		Åkerbruk/vall	Årligen
6	b	Åker		Åkerbruk	Årligen
7		Naturbetesmark	Röjning/gallring	Bete	2010
8	a	Åker	Bygga av trädgårdsgård	Åkerbruk/vall	2011
8	b	Åker		Åkerbruk	Årligen
9		Inägggräns med ren och bryn	Röjning/gallring	Underhåll av mur, slyröjning	Årligen + 2011
10		Skog		Skogsbruk	Vid behov
11		Åker		Åkerbruk	Årligen

4. Friluftsliv och praktiska arrangemang

4.1 Övergripande mål

Reservatet ska utgöra ett attraktivt besöksmål för allmänheten. Väl underhållna parkeringsplatser och informationstavlor ska bidra till att området hålls tillgängligt för besökarna. Åsnebyn har goda pedagogiska möjligheter och genom verksamheter och aktiviteter på gården kan frågor kring odlingslandskapets natur- och kulturvärden, äldre jordbruksmetoder, redskap, matkultur, turism, landsbygdsutveckling/ företagande m.m. lyftas fram.

4.2 Information och anläggningar

Parkering

En grusad parkering för ett begränsat antal bilar finns på gårdsplanen. Denna ses över och viss städning görs. Vid större arrangemang kan åkermarken i delområde 8a alternativt 2c utnyttjas som tillfällig parkering.

Toaletter och bänkar

Befintliga utedass används som toaletter. Urinseparering kan införas för att minska dålig lukt. Ett extra torrdass kan eventuellt uppföras vid parkeringens norra hörn. Utformning görs i samråd med Regionmuseum Västra Götaland.

Enklare bänkar utplaceras på lämpliga platser i reservatet. Se respektive skötselområde.

Promenadvägar och stigar

Kulturresevatets promenadvägar och stigar skall underhållas. Framkomligheten på promenadvägar och mer välfrekventerade stigar skall vara god. Träd, buskar eller annan vegetation som hindrar framkomlighet skall tas bort.

Stängsel får inte allvarligt hindra besökares tillträde till större strövstigar och promenadvägar. Där stängsel korsar promenadväg eller strövstig skall särskilda stängselövergångar ordnas.

Skyltar och information

Vid entrépunkten skall finnas informationstavla med karta och text om reservatet.

Ett informationsmaterial med karta över kulturresevatet skall finnas tillgängligt för besökare. Promenadslingor ska märkas ut med enhetlig skyltning som hör samman med informationsmaterialet.

Vägverkets skylt skall anvisa vägen till reservatet från riksväg 45.

5. Gränsmarkering

Gränsmarkering av reservatet skall utföras enligt Riksantikvarieämbetets anvisningar.

6. Dokumentation och uppföljning

6.1 Dokumentation och uppföljning

En dokumentation av skötselåtgärder och deras effekt på kultur- och naturvärden är nödvändig för att se om den föreslagna skötselplanen följs och om målsättningen med kulturresevatet uppfylls av de genomförda åtgärderna. Reservatsförvaltaren ansvarar för att dokumentationen utförs och utvärderas.

Uppföljningen genomförs årligen genom att hela reservatet inspekteras. Samtliga genomförda åtgärder dokumenteras och en avstämning görs gentemot uppsatta mål. För varje skötselområde anges följande.

- Vilka åtgärder som genomförts
- Om åtgärderna varit i linje med målen
- Vilka mål som är uppfyllda
- Eventuellt behov av revideringar av skötselplanen

Dessutom inspekteras alla stigar, skyltar och andra anläggningar för rekreation och friluftsliv. Behov av åtgärder skall dokumenteras.

6.2 Skötselplanens revidering

En översyn av skötselplanen med tillhörande vårdplan bör göras då uppföljningen indikerar att behov finns, eller om så är fallet senast i december 2017.

7. Källförteckning

Att återskapa naturbetesmark. Förändringar i växtligheten vid restaurering av kulturmarker på Åsnebyn, Dalsland. Informationsbroschyr framställd av länsstyrelsen Västra Götaland och Hushållningssällskapet inom kampanjen Markernas mångfald. 2000?

Brodin, Linus. *Holms socken på Dal. Minnesskrift. Några bidrag till socknens historia på uppdrag samlade av Linus Brodin.* 1954

Connelid, Pär. *Kunskapsunderlag för bedömning av landskapsvårdande insatser vid Åsnebyn (1:11), Holms socken i Melleruds kommun.* KULA HB 1995

Connelid, Pär. *Åsnebyn i Holms socken – dalsländsk landskapshistoria.* Kunskapsunderlag 2000 KULA HB, rapport 2000-09-08.

Fornminnesregistret

Kulturhistorisk utredning, Åsnebyn 1:11. Holms socken, Melleruds kommun. Sammanställt av Regionmuseum Västra Götaland. Ann-Charlott Hajdu-Rafis. Vänersborg 2002

LMV akt nr O.68-27:1. Storskifteskartan från 1764 över Åsnebyn

Mascher, Catharina (red.). *Agrarhistorisk landskapsöversikt. Västergötland och Dalsland.* Länsstyrelsen Västra Götaland publikation 2002:14.

Naturcentrum AB. *Fladdermöss i Melleruds, Färgelanda och Vänersborgs kommuner sommaren 2006.* Inventering sommaren 2006.

Riksväg 45. Resultat av arkeologisk utredning, etapp 1, förbifart Mellerud. Kungsbacka 1995

Skogsbruksplan, Åsnebyn 1:8 och 1:11 i Holms socken, Melleruds kommun. Skogsvårdsstyrelsen 2000-07-20. Plan nr 14990043

Svenska gods och gårdar. Del XLVIII. Uddevalla 1945

Värdefulla odlingslandskap i Älvsborgs län. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, rapport 1994:5

Åtgärdsplan för miljöstöd. *Skifte 22 A, naturbetesmark 4,46 ha* (Blocknr: 6512-301-5595)

Äng och hage i Vänersborgs, Melleruds och Åmåls kommuner. Länsstyrelsen i Älvsborgs län Rapport 1996:3

Muntliga uppgifter kring kulturhistoriska lämningar samt skötsel förslag:
Magnus Hummerhielm och Ingmar Zachrisson, Hushållningssällskapet.

Bilaga 3.1

Kulturreservatet
Åsnebyn
Melleruds kommun

Tillhör Länsstyrelsens beslut enligt
7 kap 9 § miljöbalken. Dnr. 435-40668-2005

Skötselområden

1:5 000

Utdrag ur GSD Fastighetskarta 8D5E.
Copyright Lantmäteriet, dnr. 106-2004/188.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

